

## VÀI NÉT VỀ NGHỆ THUẬT CHIẾN DỊCH TRONG CHIẾN TRANH NHÂN DÂN VIỆT NAM

Ngày nhận bài: 21/06/2014

Ngày nhận lại: 31/07/2014

Ngày duyệt đăng: 18/08/2014

Nguyễn Anh Cường<sup>1</sup>

### TÓM TẮT

*Chiến dịch và nghệ thuật chiến dịch Việt Nam (1945 - 1975) tuân theo những quy luật của chiến tranh và phản ánh những đặc điểm riêng của chiến tranh nhân dân ở nước ta. Trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ, nghệ thuật chiến dịch đã phản ánh sâu sắc đường lối, tư tưởng quân sự của Đảng, kế thừa truyền thống của dân tộc và những kinh nghiệm chọn lọc của các nước để vận dụng sáng tạo vào điều kiện cụ thể của đất nước trên cơ sở tương quan lực lượng giữa ta và địch trong từng cuộc chiến tranh và từng chiến dịch. Nghệ thuật độc đáo này là một trong những nhân tố góp phần vào thắng lợi vẻ vang của quân đội nhân dân Việt Nam trước những tên thực dân, đế quốc hùng mạnh nhất trên thế giới lúc bấy giờ.*

**Từ khóa:** chiến dịch, nghệ thuật chiến dịch, chiến tranh, chiến tranh nhân dân.

### ABSTRACT

*The campaign and campaign-art Vietnam (1945-1975) obey the laws of war and reflects the specific characteristics of the people's war in our country. In the two resistance wars against France and the United States of America, the art of the campaign has reflected deeply the military ideology of Communist Party of Vietnam, successor to the tradition of the nation and the experiences of selected countries to apply creativity to the specific conditions of the country on the basis of power between Vietnamese and the enemy in each war and each campaign. This unique art is one of the factors contributing to the glorious victory of the Vietnam people's army against the the most powerful Empire in the world at that time.*

**Keywords:** campaign, art of campaigns, art of war, the people's war.

Chiến dịch là một hoạt động tác chiến quan trọng trong chiến tranh, nó hoàn thành một nhiệm vụ có ý nghĩa chiến lược. Trong chiến tranh, người ta thường tiến hành các trận chiến đấu, các chiến dịch lớn, nhỏ và thường phải qua các trận quyết chiến chiến lược để kết thúc chiến tranh. Để đi tới thắng lợi cuối cùng, các trận đánh và các chiến dịch có vị trí quyết định trực tiếp. Chiến dịch là tổng hợp các trận đánh có quan hệ hữu cơ với nhau, liên kết với nhau, tạo tình huống cho nhau. Từng trận đánh trong chiến dịch phải hoàn thành nhiệm vụ của mình để góp phần đi tới hoàn thành nhiệm vụ chung. Các trận đánh trong chiến dịch đều

tuân thủ theo một kế hoạch, chỉ huy chung thống nhất, với một thời gian, địa điểm nhất định. Trong chiến dịch có trận then chốt nhằm làm thất bại nhiệm vụ tác chiến của đối phương, tạo ra sự thay đổi, chuyển hóa về chiến lược, cục diện mới về chiến tranh hoặc tạo ra thắng lợi quyết định trong chiến tranh.

### 1. Nghệ thuật chiến tranh nhân dân của chiến dịch

Cả hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ đều phải trải qua những năm đầu hình thành thể trận chiến tranh nhân dân. Dựa vào thể trận chiến tranh nhân dân, nghệ thuật

<sup>1</sup> TS, Trường Đại học KHXH&NV - Đại học Quốc gia Hà Nội. Email: nguyenganhcuong@vnu.edu.vn

chiến dịch có nguồn sức mạnh to lớn để đánh thắng quân địch. Chiến dịch của ta không phải là hoạt động tác chiến của riêng lực lượng vũ trang, mà là trách nhiệm và công sức tập thể của nhiều tổ chức, nhiều lực lượng đông đảo nhân dân dưới sự lãnh đạo tập trung thống nhất của Đảng Cộng sản Việt Nam. Các cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương tham gia động viên nhân lực, vật lực để chuẩn bị cho chiến trường, bảo đảm hậu cần cho các chiến dịch, và trong một số trường hợp còn trực tiếp tham gia cơ quan chỉ đạo chiến dịch để phối hợp tác chiến giữa bộ đội chủ lực với lực lượng quân sự của địa phương. Sự đóng góp của nhân dân có vai trò to lớn đối với thắng lợi của các chiến dịch. Nhân dân trực tiếp tham gia đánh giặc bằng mọi cách, mọi phương tiện sẵn có, vừa bảo đảm, phục vụ chiến đấu, vừa tạo điều kiện cho bộ đội tập trung vào nhiệm vụ tiêu diệt địch. Tính nhân dân của nghệ thuật chiến dịch Việt Nam được thể hiện tập trung ở sự kết hợp giữa ba thứ quân của lực lượng vũ trang nhân dân. Bộ đội chủ lực là lực lượng lòng cốt của chiến dịch, có nhiệm vụ thực hiện các trận đánh then chốt tiêu diệt những lực lượng chủ yếu của địch. Bộ đội địa phương, dân quân du kích là lực lượng tại chỗ thông thuộc địa hình và tình hình địch trên địa bàn chiến dịch, có khả năng thực hiện các nhiệm vụ tác chiến nghi binh tạo thế, khuây ngòi chiến dịch, đánh các mục tiêu nhỏ, quấy rối, tập kích các sở chỉ huy, hậu cứ, sân bay, kho tàng của địch, đánh cắt giao thông, bao vây đón lõng, diệt bọn hương dũng, dân vệ, tề điệp hỗ trợ cho quân chúng nổi dậy giành chính quyền, làm chủ và tạo thời cơ thuận lợi cho bộ đội chủ lực tập trung đánh những đòn tiêu diệt lớn. Các lực lượng vũ trang địa phương còn có nhiệm vụ tiếp tục tác chiến để giữ vững và phát triển thắng lợi sau khi chiến dịch kết thúc. Với ba thứ quân phối hợp và hiệp đồng chặt chẽ, theo một kế hoạch thống nhất, nghệ thuật chiến dịch của ta có thể lập thế trận xen kẽ, bao vây, chia cắt, phân tán lực lượng địch ngay từ đầu và trong suốt quá trình chiến dịch, giành chủ động, tạo bất ngờ, đánh cả trước mặt, bên sườn và phía sau quân địch, kết hợp đánh nhỏ, đánh vừa và đánh lớn, đánh tiêu hao và đánh tiêu diệt, làm cho địch luôn phải bị động đối phó.

## 2. Nghệ thuật tấn công trong chiến dịch

Trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và Mỹ, gần 98% tổng số chiến dịch là chiến dịch tiến công và chiến dịch phản công; chỉ có hai chiến dịch phòng ngự (khoảng 2%) diễn ra năm 1972, gần cuối cuộc kháng chiến chống Mỹ. Chiến dịch tiến công của ta có mục đích rất kiên quyết, triệt để, liên tục tiến công địch bằng mọi lực lượng, mọi hình thức và biện pháp tác chiến, thực hành những trận đánh then chốt quyết định để tiêu diệt gọn từng bộ phận địch, đánh bại từng biện pháp tác chiến của chúng. Chiến dịch tiến công của ta có đặc điểm là diễn ra ngay từ đầu khi quân địch bắt đầu tiến công mà không trải qua một chiến dịch phòng ngự, tuy trong quá trình phản công vẫn có những trận chiến đấu phòng ngự. Chiến dịch chống càn của ta với lực lượng kém địch rất nhiều, đặc biệt là về mặt vũ khí, trang bị kỹ thuật, vẫn mang tính chất phản công chứ không phòng ngự. Chiến dịch phòng ngự của ta cũng quán triệt sâu sắc tư tưởng tiến công, kết hợp chặt chẽ giữa hành động phòng ngự và hành động tiến công, giữa đánh tiêu hao và đánh tiêu diệt tích cực tạo điều kiện để chuyển sang phản công và tiến công. Nét đặc sắc là ta thực hành tiến công trong điều kiện so sánh lực lượng chiến dịch. Về bộ binh ta thường chỉ ngang bằng hay chỉ kém chút ít so với địch (trong các chiến dịch tiến công), thậm chí kém địch rất nhiều (trong các chiến dịch phản công và các chiến dịch chống càn). Còn về vũ khí, trang bị kỹ thuật thì địch luôn chiếm ưu thế.

Với tư tưởng tích cực, chủ động, kiên quyết, liên tục tiến công, có thế và lực tiến công ngày càng mạnh, chúng ta đã phát triển nghệ thuật tiến công ngày càng phong phú, sáng tạo. Đó là nghệ thuật đánh giá đúng chỗ mạnh, chỗ yếu của địch, từ đó tìm cách hạn chế và khắc phục chỗ mạnh, khoét sâu chỗ yếu và nhằm vào chỗ yếu, chỗ sơ hở của địch mà tiến công. Đó là nghệ thuật tạo thế ta, phá thế địch, đánh bất ngờ, dùng mưu lừa địch, điều địch đến chiến trường ta lựa chọn để tiêu diệt chúng, buộc địch phải bị động đối phó với cách đánh của ta mà không thể phát huy được cách đánh sở trường của chúng. Đó là nghệ thuật tiến công bằng sự kết hợp các lực lượng,

các thứ quân, các binh chủng của lực lượng vũ trang, kết hợp đánh nhỏ, đánh vừa và đánh lớn, đánh tiêu hao rộng khắp và đánh tiêu diệt lớn ở trọng điểm, khi có điều kiện còn kết hợp tác chiến với nổi dậy, tiến công địch bằng cả quân sự, chính trị và binh vận. Trong quá trình tiến công, đánh giá đúng sự chuyển biến so sánh lực lượng giữa ta và địch trên chiến trường, nếu phát hiện thời cơ thuận lợi thì kịp thời, kiên quyết phát triển tiến công giành thắng lợi quyết định (các chiến dịch tiến công xuân 1975). Nếu tình hình phát triển bất lợi thì biết tạm ngừng tiến công đúng lúc, vừa sức (đợt 3 chiến dịch Tây Bắc 1952) để bảo đảm giữ gìn lực lượng, chuẩn bị một cuộc tiến công tiếp theo; hoặc mạnh dạn chuyển hướng, thay đổi hình thức, phương pháp tiến công (chiến dịch Nguyễn Huệ 1972). Ngược lại nếu cố chấp, cay cú, tiến công miến cưỡng khi thế và lực tiến công của ta đã suy giảm thì không giành được thắng lợi mà còn bị tổn thất và lâm vào thế bị động (đợt 3 chiến dịch tiến công Trị - Thiên 1972).

### 3. Nghệ thuật tổng hợp trong chiến dịch

Nghệ thuật chiến dịch Việt Nam thể hiện chủ yếu ở mục đích tổng hợp, lực lượng tổng hợp và đánh địch bằng phương pháp tổng hợp.

Các chiến dịch của ta thường không chỉ có mục đích đơn thuần về quân sự mà nhằm đạt mục đích tổng hợp cả quân sự và chính trị. Về quân sự thường có các mục đích: tiêu diệt một bộ phận quan trọng sinh lực và phương tiện chiến tranh của địch; thu hồi hoặc giữ vững một khu vực đất đai đánh bại một biện pháp tác chiến chiến lược của địch v.v... Về chính trị, thường có các mục đích giải phóng hoặc bảo vệ nhân dân, bảo vệ căn cứ hậu phương, hỗ trợ quần chúng đấu tranh chính trị, diệt tề trừ gian, nổi dậy giành quyền làm chủ, đánh bại mọi âm mưu chính trị của địch (như bình định, giành dân, lập ấp chiến lược, chia rẽ dân tộc) và ở một số thời điểm nhất định, nhằm phục vụ yêu cầu đấu tranh chính trị, ngoại giao, củng cố và tăng cường khối đoàn kết, liên minh quốc tế,... Trong các mục đích trên thì tiêu diệt sinh lực địch thường là mục đích quan trọng hơn cả vì, có tiêu diệt được nhiều địch thì mới có điều kiện để thực hiện

thành công các mục đích khác.

Sử dụng lực lượng tổng hợp trong nghệ thuật chiến dịch nhằm tạo ưu thế quân sự để chiến thắng quân địch. Lực lượng tổng hợp trong chiến dịch thường gồm lực lượng vũ trang ba thứ quân (bộ đội chủ lực, bộ đội địa phương, dân quân du kích) với các thành phần binh chủng (và một phần các quân chủng khi có điều kiện) và lực lượng chính trị quần chúng đông đảo. Trong đó bộ đội chủ lực là lực lượng nòng cốt; trong các chiến dịch tiến công tổng hợp, chiến dịch chống càn, chiến dịch tiến công ở vùng trung du, đồng bằng và thành thị địch tạm chiếm,... Mỗi lực lượng, mỗi thứ quân đều phát huy hết sở trường và khả năng của mình để đánh địch, đồng thời phối hợp chặt chẽ với nhau, tạo thành sức mạnh tổng hợp to lớn.

Đánh địch bằng phương thức tổng hợp, đó là sự kết hợp hai phương thức tác chiến cơ bản: tác chiến tập trung và tác chiến du kích trong chiến dịch. Kết hợp các phương thức đó để phát huy hết khả năng của mọi lực lượng, mọi loại vũ khí, phương tiện hiện đại, nửa hiện đại và thô sơ để đánh địch; Vận dụng nhiều cách đánh linh hoạt, kết hợp đánh phân tán, tiêu hao địch thường xuyên, rộng khắp với đánh tập trung tiêu diệt lớn ở trọng điểm, hãm địch vào thế bị uy hiếp và tiến công từ nhiều phía, làm cho địch luôn căng thẳng mệt mỏi và buộc phải phân tán lực lượng, đối phó một cách bị động.

Đỉnh cao của phương thức tổng hợp là sự kết hợp tác chiến của lực lượng vũ trang ba thứ quân với đấu tranh chính trị, nổi dậy của quần chúng giành quyền làm chủ trong chiến dịch, cùng một lúc tiến công địch bằng cả quân sự, chính trị và binh vận. Kết hợp hai hình thức đấu tranh cơ bản: đấu tranh vũ trang và đấu tranh chính trị ngay trong chiến dịch là một sáng tạo độc đáo của nghệ thuật chiến dịch Việt Nam. Trong kháng chiến chống Pháp, một số chiến dịch tiến công quy mô nhỏ và chiến dịch chống càn ở vùng đồng bằng địch tạm chiếm đã thể hiện được sự kết hợp giữa tác chiến của lực lượng vũ trang với đấu tranh chính trị của quần chúng bằng nhiều hình thức như phá tề, trừ gian, chống địch khủng bố, chống bắt lính, bắt phu. Đến cuộc kháng

chiến chống Mỹ, sự kết hợp giữa đấu tranh vũ trang và đấu tranh chính trị, giữa tiến công và nổi dậy trong chiến dịch có bước phát triển mới cao hơn và được vận dụng trong những chiến dịch tiến công, chiến dịch tiến công tổng hợp, chiến dịch chống càn ở đồng bằng và vùng giáp ranh, điển hình là các chiến dịch tiến công tổng hợp ở đồng bằng sông Cửu Long và đồng bằng khu V năm 1972. Chiến dịch tiến công Huế - Đà Nẵng và chiến dịch Hồ Chí Minh trong cuộc Tổng tiến công chiến lược Xuân 1975.

Có thể thấy, chiến dịch là một loại hoạt

động tác chiến cực kỳ quan trọng trong chiến tranh cứu nước và giữ nước của ta. Những chiến dịch lớn thường làm chuyển biến cục diện chiến trường hoặc thay đổi cục diện chiến tranh, có chiến dịch góp phần quyết định kết thúc thắng lợi chiến tranh. Chiến dịch lại là thời điểm độ sức quyết liệt nhất giữa hai khối lực lượng lớn giữa ta và địch trong chiến tranh. Những chiến dịch có ý nghĩa chiến lược, quyết định thắng lợi trong chiến tranh thường tập trung nhiều tập đoàn chiến lược của ta với những đòn tiêu diệt lớn quân địch.

### TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Quốc phòng- Viện lịch sử quân sự (1999). *Mấy vấn đề chỉ đạo chiến lược trong 30 năm chiến tranh giải phóng 1945 - 1975*. Nxb QĐND.
2. Bộ Quốc phòng- Viện lịch sử quân sự (1999). *Lịch sử chiến thuật tập kích của quân đội nhân dân Việt Nam trong 30 năm kháng chiến (1945- 1975)*. Nxb QĐND.
3. Bộ Quốc phòng- Viện lịch sử quân sự (2001). *Tóm tắt các chiến dịch trong kháng chiến chống Mỹ cứu nước (1954 - 1975)*. Nxb QĐND.
4. Bộ Quốc phòng - Viện lịch sử quân sự (2000). *Tóm tắt các chiến dịch trong kháng chiến chống thực dân Pháp (1945 - 1954)*. Nxb QĐND.
5. Bộ Quốc phòng- Viện lịch sử quân sự (1995). *Lịch sử nghệ thuật chiến dịch Việt Nam (1945 - 1975)*. Nxb QĐND.
6. Hoàng Đan (2000). *Nghệ thuật lừa địch trong chiến tranh*. Nxb QĐND.
7. Hồ Đệ (2000). *Góp phần tìm hiểu đặc điểm nghệ thuật quân sự Việt Nam*. Nxb QĐND.
8. Hoàng Minh Thảo (2001). *Mấy vấn đề về nghệ thuật quân sự*. Nxb CTQG.
9. Đỗ Trình (1999). *Vấn đề thế trong nghệ thuật quân sự Việt Nam*, Nxb QĐND.